

megérhessünk. Ne ilyen buval bánattal, hanem ürvendetes napokkal. Jó légy, friss légy, egészséges légy, szófogadó légy. Vízért küldnek borért menj, borért küldnek, vízért menj, porzsávás ne légy, keléses ne légy ...

Ujévi szokások

Szilveszterkor nagy hált rendeznek. Ujévkor a gyerekek ujévet köszöntenek: Hidegen süt a nap, a föld fagyos, kopár, nem nyílik a virág, nem dalol a madár, nyíló virág helyett a szívetem adom, drága neveteket imába foglalom. Érintek, érintek sok, számos új évet hogy elmondhassátok, de szép ez az élet. /?/.

Házasság, eljegyzés, lakodalom

A vőlegény két kérő emberét vagy asszonyát elküldi a lányos házhoz kérőbe. A leány a szüleivel vagy két kiadóval elmegy a legény házához "háztűznézőbe". Ha a leánynak tetszik a legény házanépe és házatája, akkor a kiadók és kérők alkudozni kezdenek a "móringra". /Hői hozomány/, és az un. csókpénzre /a hozomány 10 %-a./ Míg nem egyeznek meg, addig a menyasszony kiadói nem kapnak sem inni sem enni. Megegyezés után pompás lakoma vár rájuk. A menyasszony a vőlegény vagyoni viszonyának megfelelően ad egy jegykendőt, és azt is megállapítják, hogy a vőlegény nőrokonai mikor mennek a menyasszonyos házhoz a menyasszony által szőtt váazonból a vőlegény fehérneműjét kiszabni. Egy lálynál felszabnak ilyenkor 16 pár férfi alsóruhát. A szabás befejezését is lakoma követi. A menyasszony részére ígért összegén kívül még adnak egy díszes "kontyot" vagy esküvői cipőt is. A menyasszonynak felajánlott összegből tartoznak szülei a menyasszony ruháját és butereit beszerezni. Az esküvő és a lakodalom már sokkal nagyobb ünnepélyességgel folyik. Hetekkel előbb megkezdődnek az előkészületek a menyasszony házában. Az ünnepélyes egyházi esküvőre sok babonás szokás van: Pl. a menyasszonyi cipőbe tesznek egy kétfiliérest, két girizd fokhagymát. Jelenlése, hogy a gonosz emberek ne árthassanak az ifjú párnak. A menyasszonyt a kérőasszony, egy vőfély, egy nyoszolyólány /napjainkban koszoruslányok/ kísérik. A vőlegényért elmegy a két násznagy, egy vőfély /vőfény/ és egy nyoszolyólány. A násznagyok előre megállapítják a helyet, ahol előre találkoznak, azután templomba mennek. Az esküvő után a templomon kívül van a menyasszonycsók, amikor a menyasszony megcsókolja leánybarátnőit, ismerőseit. Utána szép rendben hazavonul a menyasszony azokkal együtt, akikkel hazulról eljött. Ugyanígy a vőlegény is. Amikor a templomból kilépnek a menyasszonynak ügyeskednie kell, hogy ő szólaljon meg először, előbb mint a vőlegény, mert így övé lesz a szó a házban. Három órára mindkét háznál összegyűlnek a vendégek az ebédre. /?/. Öt-hat óra között a vőlegény a vendégeivel elmegy a menyasszonyért. Először megy a vőlegény a koszoruslányával és az első vőfényvel. Ezeket követik a násznagyok és a többi vendég, egy férfi egy nő, párosával. A férfiak egy-egy üveg bort, az asszonyok pedig kendőben kalácsot visznek, hogy a nézőközönségnek, a "bámeszkodóknak" dobhassanak, a férfiak pedig borral kínálthassák őket. Az uton kurjongatnak és a következőket mondják: Aki minket legyaláz, pokolban legyen kanász. Sárga csikó arany nyereg, vőlegényünk derék gyereke. Aki kiáll az utcára, rozmaringszál a markába. Az én csizmám sárba való, az én lábam táncra való. - A menyasszonyék udvarában az öregebb vendégek közül két-három ember kiáll az ajtóba és egy várják a vendégeket. Ezek az öregek kérdőre vonják a bevonuló násznagy urakat. Sokféle kérdést adnak nekik ilyen formán: Mi volt Ádám apánk vezetéknéve? Milyen mély a tenger? Ha jól megfelelnek a kérdésekre, minden rendben van, ha nem, akkor kinevetik őket. Utoljára azt kérdik: Hát mi jábatban vannak? A válasz: Egy csillagot keresünk. Itt esett le. Itt kell annak lennie. A házbeliak tagadják, amazok állítják. Előszörre elővezetnek egy hat-hétéves leánykát, és kérdezik: Ez az a csillag? - Nem! - fele-

lik. Harmadszorra jön a menyasszony. A menyasszonyt átadják a vőlegénynek, aki őt kézenfogva bevezeti a szobába. A bevonulás a következőképpen történik: Elől megy az egyik násznagy, utána a második, azután a vőlegény a menyasszonnyal, majd a kőrőasszony, a két nyoszolólánya, és a többi fiatal menyecske párjával.

Megkezdődik a vacsora. Vacsora alatt minden ételhez elmondja a köszöntőt a vőfély. Vacsorai ételek: Marha és tyukhus leves, marha-hus tormával, kása baremfiaprólékkal, káposzta disznóhussal, különféle rétesek, pecsenye, hurka, különféle kalács és apró cukorsütemények. Végül a torták, köztük az elmaradhatatlan, rendszerint kassal diszitett pörkölt dióstorta. Nyilván célzás a vőlegénynek. A vacsora után az egyik vőfély a menyasszonyt elbucsuztatja a vőfélykönyvből vett bucsuztatóval /?/. Ezután megindul a menet a vőlegény házához, s az uton a következőket kiabálják: Menyasszonynak gyöngy a nyakán, nem lesz többet koszorúslány. Ez az utca kanyarékos, menyasszonyunk takarékos. Ez az alma karikós, menyasszonyunk mosolygós. Ez a rétes kerekos, menyasszonyunk de kedves. Minden mondóka után karban kurjantanak.

Megérkeznek a vőlegény házához, de közben a menyasszonyt figyelmeztetik, hogy lábával a küszöböt meg ne érintse, mert akkor a vőlegény szülei korán elhalnak. Amint az asztalhoz ülnek, a menyasszony azonnal új zsebkést tesz a vőlegény elé, mit ha elmulaszt, akkor az egyik vendég egy forgács-darabkával pótol, a vőlegény szégyenére. A vacsora eltart 10 óráig. Azután a násznagy felszólítására kezdődik a "tűz" /dusolás/. Minden vendég a kedves nótájá huzatja el a cigánnyal, azután a cigány részére ad valamit a tányérba. Mikor éjfélre jár az idő, a menyasszony és a vőlegény az asztalon keresztül /?/ eltávoznak. Ekkor a fiatalság közül valaki bekiabálja: Felkérjük a násznagyokat, hordják ki az asztalokat! Erre táncra alkalmassá teszik a szobát. Ezalatt egy másik szobában a menyasszony gyorsan letesszi a menyasszonyi ruhát, felölti menyecske ruháját, poros szorítóval /kendővel/ hátrakötik a fejét. Rövid idő múlva mint új menyecskét, bevezeti a vőlegény és megkezdődik a menyecske-tánc. Először a vőlegény táncol a menyecskével, kinek feje fölé az egyik vőfély üres tányérat tart és elkiáltja: Eladó a menyasszony! Ekkor már a másik vőfély kezében tartja a pénzt és bedobja a tányérba, a menyasszonyt az vőlegénytől átveszi, fordul vele néhányszor, amíg más valaki a tányérba dobott pénzzel meg nem váltja, majd a harmadik stb. Ez a tánc addig tart, amíg a vőlegény vissza nem veszi a menyasszonyát, amíg le nem takarja a tányért egy kalappal. A tányérba gyűlt pénz a fiataloké. Ezután folyik a tánc, a mulatság reggelig. Éjjél körül feketekávé hoznak az asztalra, éjjél után újra hussal réteszel, kaláccsal kínálják a vendégeket. Reggel felé többen hazamennek a lakodalmas háztól. Ezekért a szököttékért amikor kivirrad láncos társaság megy. Rudazóláncokat, sőprüket, rossz tepsiket, fedőket visznek magukkal, ezeket csörgetik, nagy lármával összeverik. Ha sikerül előkeríteni a megszőköttet, kezeit, lábait összekötözik és visszavezetik a lakodalmas házhoz. Utközben énekelnek, összeverik a tepsiket, fedőket, a sőprükkel pedig maguk előtt seprik az utcát. Az egész falu népe nevetve figyeli a megláncoltak visszaszállítását. /A megláncoltnak meg kell váltania szabadságát. Előfordul még, hogy a legények a gazdaasszonyok által elkészített de még sületlen rétest ellopják. Elviszik egy házhoz, ott megsütetik, majd elfogyasztják a ház népével együtt. Aztán az üres tepsire spárgát vagy drótot kötnek, s így húzzák a falun végig a lakodalmas házig, jelezve a gazdaasszonyok figyelmetlenségét. - A megláncoltnak szivarral vagy pénzzel kell megváltania szabadságát. Ha nem fizet, felhúzzák a mestergerendára, s ott lóg, amíg meg nem pihul. Hajnalban pecsenyét tálalnak. Módosabb helyeken még másnap, sőt harmadnap is tart a nagy dinomdánom. - Lakodalom után egy hétre az un. kisvendégség van a vőlegény házá-

nál, ahová már csak a legközelebbi rokonságot hívják meg. Ezen részt vesznek a menyasszony szülei is, akik a lakodalmon nem jelennek meg. /?/. Ezt követi a menyasszonyi háznál szintén egy kis vendégség. Napjainkban számos régi szokást elhagynak és egyszerűbb keretek között bonyolítják le a leánykérést és a lakodalmat.

Ruházat

A népviselet, amely még néhány évtizeddel ezelőtt az elsők között állott, ma már teljesen eltűnik, a városi viselethez idomul. Ma már ritka darabok: a szür /?/, a pruszlík és adelmány. Kb. 3-4 évtizeddel ezelőtt a leányok hétköznapi lesimitva, hátul összekötve, befonva hordták hajukat. Vasárnap pántlikával ékesített pártát viseltek. Láruk hétköznapi mesztelen, de vasárnap fekete, piros, vagy sárga csizmát vagy cipőt hordtak. Ekkor maguk horgolták "gombos" harisnyát viseltek, melynek a színe különböző, kék, sárga stb. /?/. A lányok öltözete nagyon hasonlított a menyecske öltöztetéséhez. Alsószoknyájuk a "kis péntől". Rendesen 5-6 alsószoknyát is felvesznek. Az alsószoknyát "biklának" nevezik. A "péntől" fölé kerül az aprón és sűrűn lerakott kásmérszoknya. Legaalsó ruhájuk a bekrosujju ing. Ujjja legtöbbször könyökig érő, télen hosszabb. Az ing anyaga idősebbeknél "masinavászon", fiataloknál mol anyag. Nyakaköré elég kivágott és összehuzott, elől megkötve. Ujjja a vállánál lerakott és így van bevarrva, könyök felett keskeny szalaggal átkötve. Az ujjja végén csipke található. A felsőszoknyára jön vasárnap a selyem "elékötő", a nyakra a "mizli" /három ujjnyi himzett gyöles/ /?/. Erre pedig a gyöngysor. Egyedüli ékszer a "figgő". Vasárnap vállukra terítik még a kásmér vállkendőt, mely különböző alapszínű, szélén rejt van, mely mellett körül ki van himézve. Ezt vállukon keresztül, előlről-hátra keresztben átvesszi és hátul a derekuk körül megkötik. Leányok fejére gyöngyös pártát, asszonyokéra konty kerül. A konty selyem anyagból készül, melyet elől kicsit a homlokukra huznak és ez a saját kontyukig ér. Ehhez hátul csipke van varrva, mely apró virágos, és eltakarja a viselője kontyát. A konty fölött különböző színű színes szalagok is vannak, melyek hátul lelógnak. Kb. 1930 körül divatba jött a fityula, amit inkább fiatal asszonyok hordanak. Fekete bársonyból vagy selyemből készül. Mielőtt a fityulát föltenné, fejkötőt tesz a fejére, mely fehér gyölesből készül, körül csipke díszíti és hátul a konty alatt huzott. Itt van megkötve. Tulajdonképpen ez tartja a kontyot. Erre jön a fityula, amit kicsit hátrább tesznek, s így lehet látni körül a fejkötő fehér csipkéjét. A fityula hátul nincs ráncba szedve. Hogy megálljon, elől egy-két tüvel erősítik a fejkötőhöz. A fityula gyöngyökkel van kirakva, kivarrva. Ma már kontyot egyáltalán nem lehet látni, fityulát is csak ritkán. Lányok pártát nélkül mennek a templomba, asszonyok fejkendővel a fejükön. Télen, mikor nagyon hideg volt, az un. "sipujju inget" vették magukra a bekrosujju ing helyett. Az ing fölé a "leves" került /kabát/, vagy a "májkó" /télikahát/. /?/.

A férfiak viselete

Régen a férfiak ruházata nyárra csak vászonból készült. Hétköznapi erősebb lenvászonból, ünnepnapra masinavászonból. Saját maguk fonták, szőtték vásznaikat /asszonyaik/. A férfiak un. "bógatyát" hordtak, ami 8-10 "szeles" volt. A derekában kötő volt és azzal magukon megkötötték, gondosan ráncba szedve. /röds vagy stédett gatyá?/ A gatyába belekötötték az inget, mely szintén masinavászonból készült. A férfilingeket, különösen a legények ingeit himzéssel díszítették. A fehérnemű ~~szoknya~~ díszítésének tiszta ösmagyarázója a fehérvarrás, melyet az igelek elején, közelójén találhatunk. Lárukon sima vagy ráncos száru csizmát viseltek. Aratás-ban bocskort /?/, házimunkában papucsot hordtak. Fejükre a ma is ismert kálapot tették. Ismeretes férfi ruhadarabok még a lajbli

vagy melles, melyet hátul kötnek be. Elöl nagy gombok és csikos, piros színű virágdissz. A lajbli szövetből vagy bőrből készült. Erre huzták a lavest vagy kisebb felső kabátot. Ismert még a küdmen, melyet msaként kisbundának is nevezték. Férfiak, nők egyaránt viselték. A küdmön szorosa a testhez sima, juhbőrből készült, ujján és nyakán birkaprémme. Ismert még a bekecs, suba és a szür. Szűrt régen a juhász sámadók hordtak és esetleg a juhászok. Ezeknek a felöltőknek napjainkban már csak foszlányait találjuk. /?/. A gyerekek, amikor kikerültek a pólyából, fiuk, leányok egyaránt "föstökék szoknyában" jártak, ami a mell közepéig ért, és vállukon pántos volt, hogy le ne csusszen. Hozzá valamilyen kis ingecske. Sokszor még a fiuk negyedikes korukban is szoknyában jártak. Később ők is megkapták a bőgatyát, melynel széle sul rojtos volt és szépen ki volt "siprikálva" /azzur diszítés/. Nyári időben mezitl télen dugos cipőben vagy oldalgombos cipőben jártak. A kisleányok viselete ugyanaz mint a fiuké, csak kb 10 éves korukban kaptak ráncos szoknyát, és bekrosujju inget. Divatos volt még lányoknak a "blanésripő"/?, amely kivarrott volt. Az itt leírt viselést kb. három évtizeddel ezelőtt kezdték elhagyogatni, napjainkban e viselnek csak egy-két darabját láthatjuk mutatónak.

Babonák

Legfontosabbak a betegségekkel kapcsolatos babonák. Még megsem született a gyermek, már el akarják tőle kergetni a rossz szellemeket, az anya ágyába helyezett fokhagymával és nagykással. Ha már megszületett gyermeknek esik baja, azt a javasasszony azonnal megönti viasszal. A beteg gyermek feje fölött egy tányér tiszta vízbe forr viaszt öntenek, s a lehült viasz alakjából következtetnek a gyermek betegségére. Este nem jó a gyerek fürdővizét kiönteni, különösen az eresz alá, mert a vénasszonyok megrontják, megigézik. Attól is óvják a gyermeket, hogy valaki "szemmel megverje". Azt mondják, hogy akinek a szemöldökén hosszú a szőr és az orra fölött összeér, annak a szeme árt minden élő teremtménynek. Ezért piros szalagot szoktak kötni a gyerek kezére, hogy az ilyen ember szeme először ebbe ütközzék, és így igéző erejét elveszítse. Az állatokat mielőtt valakinek megmutatják, leköpködik, hogy a szem ne ártson nekik. Ha a tehén megborjadzik, az első 8 nap alatt a gazda semmit sem ad ki a házból, mert elviszik a tehén hasznát. Mikor a gazdaasszony tyukot akar ültetni, az összes tojást egy férfikalapba rakja, s mikor a kanász hajt, átszalad vele az utcán, hogy minden tojás fias legyen. Mikor a gazdaasszony lámpással nézi a tojásokat, hogy fiasak-e, nem szabad beszélni, mert a kotló mind megissza a tojásokat. Karácsony este nem szabad ruhának a padláson lógni, mert a jószág elhull. Szentgyörgy napján a kapukat befonják frissen vágott nyers nyírággal, hogy a boszorkány meg ne nyomja a ház lakóit. /?/ Nagypénteken senk sem akar korán tüzet rakni, az asszonyok az után lesik, hogy hol száll fel először a füst. Csak utána kezdenek tüzet rakni, mert különben sok féreg lesz a házban. Sok cserebogár tavasszal sok kukoricát jelent. Hosszu jégcsapok az ereszben hosszú kukoricacsöveket jelentenek. Ha a kenyér megrepedez, vagy a teteje fölválk sütéskor halott lesz a háznál vagy a rokonságban. Kenyérbevetésnél férfiembernek nem szabad jelen lenni, mert akkor nem jól sikerül a kenyér. Kelengyébe páros számot semmiből sem adnak, mert az nem hoz szerencsét. Ha hétfőn reggel valakinek a házához egy nő megy elsőnek, annak egész héten nem lesz szerencséje. Ha az asszony akar ur lenni a háznál, megszarítja a vak csibét /tojásba fült csibe/ porrá töri és titokban az férje ételébe keveri. Ezeket a babonás szokásokat ma csak öregektől lehet hallani, a fiatalok elvetették őket.